

Asia: VN/7050/2023

Luonnos valtakunnalliseksi nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaksi (VANUPO) 2024-2027

Lausunnonantajan lausunto

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 1: Jokaiselle nuorelle polku eteenpäin

Tavoite 1: Nuori voi hyvin koulussa ja oppilaitoksessa

- Opiskeluhyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden edistämisessä ei mainita lainkaan nuorisotyötä, jota tehdään myös paljon kouluympäristössä. Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön rooli jää valitettavan ohueksi tai sitä ei ole lainkaan, vaikka se on mainittu hallitusohjelmassa.
- Yhteisöllisen opiskeluhuollon toimintatapojen määrittely on myös hyvinvointialueen tehtävä, koska järjestämisvastuu opiskeluhollosta on hyvinvointialueella. Toimintatapojen määrittelyä ei siis voida jättää vain koulutuksen järjestäjien vastuulle, jolla ei ole päätösvaltaa opiskeluhuollon henkilöstöön nähden.
- Kouluviihtyvyyden lisäämisessä ei näy lainkaan nuoriso- ja liikuntapalveluiden rooli, ainoastaan mainitaan kulttuuri- ja taidekasvatusmenetelmät. Nuorisotyön menetelmät tulisi olla olennainen osa Nuorisopoliittista ohjelmaa.
- Elintapaohjausta järjestetään myös kuntien toimesta, ei vain hyvinvointialueen palveluna. Mitä tarkoitetaan tässä tavoitteessa sanalla mentorointi?
- Nuoren hyvinvointi koulussa ja oppilaitoksessa on edellytys oppimiselle. Ennaltaehkäisevä näkökulma on tärkeä, mutta sen rinnalle tarvitaan riittävät opiskelijahuollon palvelut.
- Jotta nuorilla olisi aidosti yhdenvertainen mahdollisuus oppia ja siirtyä opinto- ja koulutuspolulla eteenpäin, tarvitaan koulutusjärjestelmän syrjivien rakenteiden aktiivista purkamista. Nuoret itse nostavat esiin tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvistä ongelmista taloudellisten ja yhteiskunnallisten tekijöiden aiheuttaman eriarvoisuuden, sukupuolten välisen epätasa-arvon, vähemmistöjen kokeman syrjinnän, rasmin ja transihmisten aseman. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmien toimeenpanoon ja arviointiin tulisi panostaa nykyistä enemmän.
- Olisi tarpeen määrittellä tarkemmin, miten tiedonkulkua eri toimijoiden välillä parannetaan ja miten eri toimijat velvoitetaan tiedon jakamiseen.

Tavoite 2: Jokaisella nuorella on pääsy mieluisaan harrastukseen matalalla kynnyksellä

- Harrastusten saavutettavuus tavoitteena koskee kaikkia nuoria, ei vain erityisryhmiä.
- Harrastusten saavutettavuus liittyy myös niiden maksuttomuuteen. Tämän tulisi näkyä selkeämmin. Harrastamisen esteenä on usein myös taloudellisten resurssien puuttuminen.
- Harrastustakuu pitäisi ulottaa myös toisen asteen ja lukioiden opiskelijoihin, jotka täysi-ikäistyvät opiskeluiden aikana. Heillä on erityisen suuri riski tippua kaiken harrastustoiminnan ulkopuolelle.
- Tässä tavoitteessa ei nuorisotyöllä ole lainkaan roolia, eikä nuorisotyötä mainita kuin etsivän kulttuurisen nuorisotyön kohdalla. Harrastuksiin ohjaaminen ja kannustaminen sekä harrastusten tarjoaminen on myös nuorisotyön ydintehtäviä. Sen tulisi näkyä tämän tavoitteen toimenpiteissä.
- Harrastusten avulla tuetaan myös nuorten sosiaalista vahvistumista ja onnistumisen kokemuksia. Ammattitaitoisen nuorisotyöllisen työtteen merkitys harrastusten ohjaamisessa on merkittävä sosiaalisen vahvistumisen näkökulmasta.
- Matalan kynnyksen harrastusmahdollisuuksien tarjoaminen on keskeinen osa nuorisotyötä, ja tämän tulisi näkyä ohjelmassa. Esimerkiksi säännöllinen nuorisotilalla käyminen voidaan määritellä harrastukseksi.
- Ohjelmassa korostetaan harrastamista pitkälti kulttuurin parissa, harrastamisen malli jää näin melko kapeaksi.
- Kulttuurisen nuorisotyön menetelmistä esiin nostetaan ainoastaan teatteritoiminta, vaikka toimivia menetelmiä on paljon muitakin.
- Liikunta tuodaan esille monessa kohdassa ainoastaan mittareiden kautta (mm. Move). On huomioitava, että liikkuminen itsessään lisää hyvinvointia riippumatta siitä, mitataanko sitä.
- Harrastamisen polutusajatuksen kehittäminen on kannatettavaa.
- Vapaa-ajan harrastusmahdollisuuksista tiedottaminen ja nuorten itse tuottaman toiminnan tukeminen koulupäivien yhteydessä ovat keinoja, joilla voidaan ehkäistä yksinäisyyttä ja tukea harrastuksen ja ystäväpiirin löytymistä jokaiselle nuorelle.

Tavoite 3: Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten määrä vähenee

- Ohjaamatoiminta ei ole sellaisenaan lainsäädännöllä turvattu. Nuorten monialainen yhteistyö on kirjattu uuteen työvoimapalvelulakiin, mutta sen järjestämisvastuu on jätetty siinä hieman avoimeksi. Tätä järjestämisvastuuta tulisi vielä selkeyttää. Ohjaamatoiminnan sisällön ohjaaminen on siksi melko vaikeaa.
- Elintapaohjauksen tai liikuntaneuvonnan lisääminen osaksi Ohjaamoiden toimintaa on perusteltua. Ohjaamopalvelut ovat kuitenkin suunnattu pääosin aikuisille nuorille, joten heille tulisi myös olla tarjolla kohtuuhintaisia liikuntaharrastuksia.

- Tavoitteena tulisi olla nuorten ohjaaminen itselle mielekkäiden vapaa-ajanharrastusten pariin. Tässä ohjelmassa ei siksi ole tarpeen määritellä, että ohjaaminen liikunnan tai kulttuuriharrastusten pariin tulisi olla erityinen tavoite. Nuorisotyöllisestä näkökulmasta tavoitteena on aina nuoren tukeminen omanlaisen elämän elämiseen.
- Työpajatoiminnan kehittäminen kokonaisvaltaiseen valmentamiseen on oikea suunta ja erittäin kannatettavaa. Tämä tulisi mahdollistaa myös lainsäädännössä esim. työvoimapalveluissa luomalla oma sopimus tai toimenpide, jonka kautta nuoren on mahdollista osallistua työpajatoimintaan riittävän pitkäkestoisesti osana työllistymisen polkua. Oppivelvollisuuden suorittaminen loppuun työpajalla esim. TUVA –koulutuksen osana tulisi mahdollistaa.
- Ohjelmassa otetaan melko vahvasti kantaa lastensuojelulainsäädäntöön ja sen uudistamiseen. Valutetaanko lastensuojelun vastuuta näin nuorisotyön kentälle liikaa.
- Nuorten kuulemisessa työelämä näyttäytyy epävarmana, ja ennakkoluuloihin ja epäasialliseen toimintaan työpaikoilla puuttumista pidetään olennaisena.
- Sosiaalisen tilanteiden pelko nousee esiin nuorten kuulemisessa. Koulu- ja oppilaitosnuorisotyö tekee merkittävää työtä nuorten sosiaalisessa vahvistamisessa ja ehkäisee siten ongelmien syntymistä.

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 2: Monipuolista tietoa ja välineitä nuorten mielen hyvinvoinnin tukemiseen

Tavoite 4: Nuorella on pääsy oikea-aikaisiin ja laadukkaisiin mielenterveyspalveluihin

- Mielenterveydenosaamista tulee lisätä kaikilla sektoreilla, ei mielenterveyspalveluissa. Jotta nuori osataan ohjata riittävän varhain tuen piiriin, tulee mielenterveyden tukemiseen olla välineitä kouluissa, harrastuksissa ja nuorisotyössä.
- Mielenterveyteen liittyvien oireiden tunnistamiseen ja käsittelyyn sekä palveluohjaukseen tulisi nuorisotyössä kiinnittää erityistä huomiota ja lisätä nuorisotyöntekijöiden osaamista.
- Tulisi luoda toimintamalleja siihen, miten nuorisotyöllä voidaan tukea mielenterveyspalveluihin jonottavia nuoria.
- Ohjaamoiden ONNI –toiminnan vahvistaminen on erittäin tärkeää, samoin erilaisten Walk in –terapiapalveluiden lisääminen.
- Mielenterveyden haasteiden juurisyihin kuten rasismiin, syrjintään, taloudelliseen ja sosiaaliseen eriarvoistumiseen sekä ilmastohuoleen, tulisi puuttua riittävän voimakkaasti.

Tavoite 5: Mielekäs vapaa-ajan toiminta vahvistaa nuorten mielen hyvinvointia

- Yksinäisyys ja sen ennaltaehkäisy on myös mielenterveyden kannalta erittäin oleellista. Sosiaaliset suhteet ja toimenpiteen yksinäisyyden torjumiseksi on jätetty kokonaan mainitsematta.
- Tämän tavoitteen kohdalla konkreettiset toimenpiteet jäävät hyvin ohuiksi.

- Jo harrastukset itsessään tukevat mielen hyvinvointia, oli kyse kulttuuri-, liikunta- tai eläinharrastuksesta. Onko oleellista korostaa taideharrastusten merkitystä?
- Miten toimenpiteissä mainittu riittävä osaaminen laadukkaan, turvallisen ja nuoren mielen hyvinvointia tukevan toiminnan järjestämiseen varmistetaan? Mitkä ovat riittävän osaamisen mittarit ja miten niiden toteutuminen varmistetaan?
- Etsivän kulttuuriryön käsite tulisi nähdä laajempaan etsivän harrastustoiminnan käsitteenä, ja harrastusten pariin ohjaaminen laajemmin kuin ainoastaan kulttuuriharrastusten viitekehysessä.
- Ohjattujen toimintojen ohella tulisi panostaa myös nuorten omaehtoiseen toimintaan. Harrastusten ja mielekkäiden vapaa-ajan toimintojen moninaisuuden tunnistaminen on tärkeää. Kaupunkitilojen suunnittelussa tulisi huomioida nuorten omaehtoisen toiminnan toteuttamisen mahdollisuudet.

Hallituksen nuorisopoliittiset tavoitteet ja toimenpiteet; Kori 3: Nuorten hyvinvointia tuetaan osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta vahvistamalla

Tavoite 6: Nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon vahvistuvat

- Nuorten kuulemisen ja osallisuuden lisääminen on erittäin tärkeää. Tämän tulisi toteutua myös kunnallisessa päätöksenteossa sekä hyvinvointialueilla. Nuorten mahdollisuuksia vaikuttaa päätöksentekoon tulisi lisätä eri hallinnon tasoilla, ei ainoastaan valtionhallinnossa.
- Nuorten kuulemisen tapoja tulee monipuolistaa, jotta kaikkien nuorten ääni saadaan kuuluviin.
- Selkokielisyyden lisääminen vaikuttamistyön yhteydessä on kannatettavaa.

Tavoite 7: Nuorten turvallisuuden tunne ja turvallisuus vahvistuvat

- Ankkuritoiminnan valtakunnallistaminen ja yhtenäistäminen tulisi olla selkeämpi tavoite. Ankkuritoiminnan resurssien turvaaminen yhdenvertaisesti eri alueilla olisi äärettömän tärkeää.
- Ankkuritoiminnassa nuorisotyön rooli ja merkitys aktiivisena ja monipuolisena toimijana ja asiantuntijana pitäisi tuoda selkeästi esiin.
- Opetushenkilöstön sekä muiden nuorten kanssa toimivien aikuisten osaamista antirasismista tulisi lisätä.
- Tästä tavoitteesta puuttuu kokonaan digitaalinen turvallisuus ja internetissä tapahtuva ahdistelu, hyväksikäyttö ja muut digitaalisen maailman luomat turvallisuusuhat, jotka ovat läsnä nuorten arjessa päivittäin. Kiusaamisen nettiulottuvuus on entisestään lisääntynyt.
- Jalkautuvan nuorisotyön merkitys, rooli ja tavoitteet olisi tuotava selkeästi esiin osana lasten ja nuorten turvallisten kasvuympäristöjen luomista.
- Ammatillisen nuorisotyön monipuolisuutta ja vetovoimaa edistämällä sekä riittävät resurssit turvaamalla ehkäistään myös nuorten katuväkivaltaa ja muita haasteita.

Tavoite 8: Yhteisöllisyyttä, yhdenvertaisuutta ja resilienssiä nuorten elämässä tuetaan

- Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön kehittäminen on erittäin kannatettavaa, myös resursseja tarvitaan lisää. Kehittämistyötä on tehtävä paikalliset olosuhteet huomioiden koulujen ja nuorisotyön yhteistyönä. Koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä on kehitettävä nuorisotyön lähtökohdista käsin, eikä sitä ei voida pitää ratkaisuna koulujen resurssipulaan. Nuorisotyön osaamisen ja asiantuntijuuden roolia koulujen moniammatillisessa yhteisöllisessä hyvinvointityössä on selkiytettävä.
- Nuorisotyön rooli yhteisöllisyyden tukemisessa on merkittävä, eikä se kiinnity vain resilienssin vahvistamiseen tai haastavien tilanteiden kohtaamiseen. Yhteisöihin kuulumisen on ihmisen perustarve ja sen tukeminen jo sinällään merkityksellistä.
- Tässä tavoitteessa tulisi vahvemmin näkyä yksinäisyyden torjuminen ja siihen liittyvät toimenpiteet.

Nuorisotyön ja –toiminnan tukemisen linjaukset

- Tässä kehittämistavoitteet on kohdistettu lähinnä perusnuorisotyöhön. Kuitenkin nuorisotyölle asetetaan paljon odotuksia puuttua mm. nuorten väkivaltaiseen käyttäytymiseen tai jengiytymiseen ilmiöinä. Näiden uusien odotusten vuoksi nuorisotyön kehittämisessä tulisi näkyä vahvemmin myös uudet nuorisotyön muodot kuten jalkautuva nuorisotyö. Myös nuorisotyön koulutuksessa tulisi vahvemmin näkyä valmiudet kohdata erityisen haastavassa tilanteessa olevia nuoria.
- Perusnuorisotyötä toteutetaan myös monissa eri ympäristöissä vieden nuorisotyötä mm. kauppakeskuksiin, oppilaitoksiin tai muihin avoimiin toimintaympäristöihin. Tällainen nuorisotyön laajeneminen tulisi ottaa huomioon nuorisotyötä kehittäessä.
- Valtakunnallisten suositusten luominen kunnallisen nuorisotyön resurssien ja toimintakäytäntöjen (mm. laadun ja turvallisuuden) takaamiseksi eri toimintaympäristöissä on kannatettava asia. Suositusten luomisessa on kuultava kuntia.
- Kunnilta ei voida edellyttää tietyn tilastointijärjestelmän käyttöönottoa.
- Kunnallisen perusnuorisotyön kehittämisprosessissa tulisi vahvasti tuoda esiin valtakunnallinen yhteisteistyö kuntien välillä. Tehokkaalle, monipuoliselle ja toimivalle valtakunnalliselle kehittämis-yhteistyölle tulisi luoda hyvät edellytykset mm. rahoituksella.
- Perusnuorisotyön vaikuttavuuden mittaaminen tulisi ottaa kehittämiskohteeksi ja luoda siihen mittarit.

Painopisteet nuorisoalan valtakunnallisten osaamiskeskusten valtionapukelpoisuuden hyväksymiselle

- Ohjelma ei tällaisenaan linjaa juuri lainkaan osaamiskeskusten toimintaa tai tavoitteita, vaan jättää asian hyvin avoimeksi.
- Osaamiskeskusten valmistelu-, käynnistämisen- sekä toiminta- ja ohjausprosessi tulee arvioida uudelleen ja kehittää prosessit tehokkaiksi ja toimiviksi.

- Osaamiskeskukset tulisi määritellä konkreettisemmin ja teemoittaa. Osaamiskeskuksille valittavien kehittämisteemojen tulisi vastata ajankohtaisiin nuorten kokemiin hyvinvoinnin haasteisiin. Olisi tärkeää jatkaa koulu- ja oppilaitosnuorisotyön kehittämistä osaamiskeskustoiminnan kautta. Lisäksi nuorten lisääntyneeseen väkivaltakäyttäytymiseen ja rikollisuuteen tulisi voida kehittää paremmin ennaltaehkäiseviä nuorisotyöllisiä menetelmiä, ja tätä olisi hyvä kehittää osaamiskeskustoiminnan avulla.

- Nuorten hyvinvointityön johtaminen kokonaisuutena tarvitsee selkeämpiä rakenteita ja tukea, ja tämän edistäminen osaamiskeskustoiminnan kautta on kannatettavaa. Lisäksi nuorten hyvinvoinnin tukeminen tiedolla johtamisen avulla on erittäin tarpeellista.

- Osaamiskeskustoimintaa ja nuorisoalaa tulisi kehittää nuoria osallistaen ja hyviä toimintamalleja jakaen. Osaamiskeskuksissa tehtävän kehittämistyön tulee nousta nuorten ja heidän kanssaan työskentelevien tarpeista.

Suomen kansalliset tavoitteet nuorisoalan eurooppalaiselle ja kansainväliselle toiminnalle

- Ilmastonmuutoksen torjunnassa kansainvälinen politiikka ja nuorten osallisuuden mahdollistaminen siinä ovat erittäin tärkeitä, ja siksi tätä tulee painottaa myös nuorisotyön kansainvälisissä kysymyksissä.

- Lisäksi nuorten demokratiakasvatusta erityisesti kansainvälisissä kysymyksissä tulee vahvistaa mm. nuorisovaihtojen avulla. Tässä maailmantilanteessa tulisi erityisesti painottaa ja vahvistaa nuorten ymmärrystä demokratiasta ja oikeusvaltioperiaatteen merkityksestä.

Muita näkemyksiä ohjelmasta

- Nuorisotyön rooli kokonaisuutena jää tässä ohjelmassa lähes olemattomaksi, eikä ohjelma siten anna riittävästi suuntaa tai selkänajaa nuorisotyön kehittämiseksi.

- Nuorisopoliittisen ohjelman tulisi ottaa vahvasti kantaa ministeriöiden aidon yhteistyön kehittämiseen ja yhteistyörakenteiden luomiseen niin, että nuorisopoliittisia teemoja aletaan käsitellä ja kehittää monialaisesti OKM:n johdolla.

- Harrastamisen näkökulma näyttäytyy monessa kohdin erittäin kapeana jaotteluna liikunnan ja kulttuurin välille. Jotta voidaan tukea nuoria löytämään oman näköisensä elämä, johon sisältyy myös itselle mieluisa harrastus, on pystyttävä ymmärtämään kokonaisuus laajemmin useiden erilaisten vaihtoehtojen kautta. Jokainen harrastus on hyvinvoinnin näkökulmasta tarkasteltuna keskenään yhtä tärkeä.

Vantaan kaupunki / Nuorisopalvelut

Tonteri Anna
Vantaan kaupunki